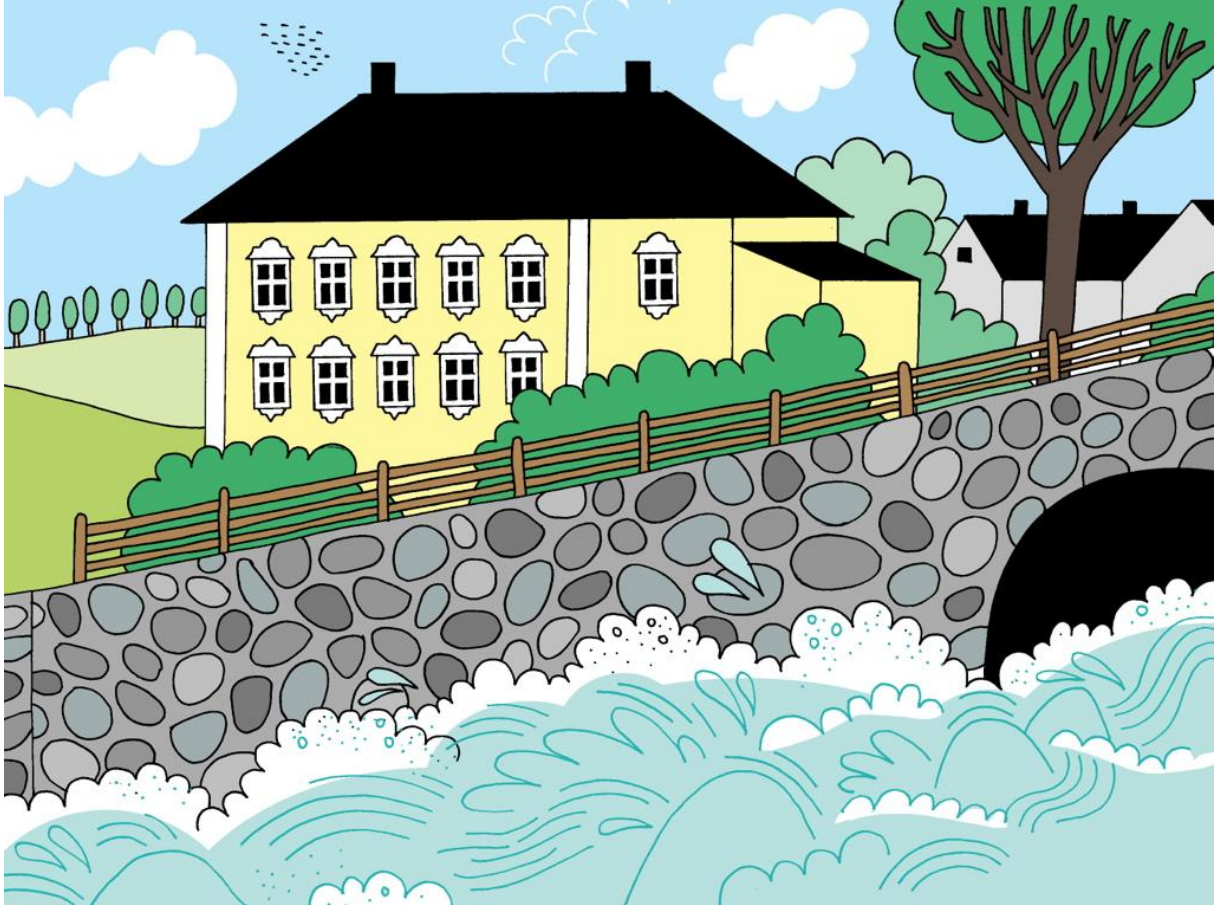

NETTSTEDET

www.mossekonvensjonen1814.no

Illustrasjon: Kristin Roskifte

LÆRERVEILEDNING

FOR 3.-4. TRINN

Forord

“Mossekonvensjonen 1814” er et interaktivt nettsted tilrettelagt for elever i Mosseskolen med fokus på de ulike hendelsene som førte fram til Mossekonvensjonen 14. august 1814. Den nyvalgte kongen, Christian Frederik, bodde på Moss jernverk (Konvensjongården) sommeren 1814 og her foregikk fredsforhandlingene mellom Norge og Sverige.

For at elevene skal forstå Mossekonvensjonen, er det viktig at de får en innføring i hele det begivenhetsrike året 1814. Vi har tatt utgangspunkt i de historiske hendelsene fra Kieltraktaten 14. januar 1814 til den vedtatte Grunnloven 4. november 1814. Nettstedet vil derfor være aktuelt for elever fra andre deler av landet selv om Moss og Østfold har fått en naturlig plass.

Innholdet på nettsiden er direkte tilknyttet kompetansemålene i læreplanen og dekker flere av kompetansemålene for opplæringen i samfunnsfag, norsk, musikk, matematikk, RLE og kunst og håndverk. I tillegg er det lagt vekt på grunnleggende ferdigheter.

Nettstedet er lagt opp slik at læreren bør gå gjennom den digitale boka sammen med elevene før de tar fatt på de ulike aktivitetene på eget trinnrom. Hendelsene i 1814 er forsøkt fremstilt på en lettfattelig måte. Kråka, Fred I. August, er elevenes historieguide. Det å lytte til kråkas fortellerkunst er likevel ikke nok dersom man skal få en grundigere forståelse av hva som førte fram til Mossekonvensjonen. I lærerveiledningen vil man derfor finne læringsmål, bakgrunnsstoff, forslag til samtale og elevark. Den digitale boka, “1814 med Fred I. August“, er lik på alle trinnrommene, men de ulike lærerveiledningene fokuserer forskjellig på det kråka presenterer.

Vi håper nettsiden kan være til hjelp og ønsker dere lykke til med jubileumsarbeidet.

Moss, november 2013

Mona-Lill Reinback, Idéutvikler og tekstforfatter

Petter L. Eriksen, Webmaster

Innhold:

1	INNHold PÅ TRINNROM 1.-4.	4
1.1	Bok om 1814	4
1.2	Tidslinjen	4
1.3	Galleri	4
1.4	Kråketips	5
1.5	Aktiviteter	5
2	FORSIDEN	6
3	Kielfreden	7
3.1	Mål fra læreplanen	7
3.2	Forslag til undervisning:	7
3.3	Bakgrunnsstoff:	8
3.3.1	Napoleonskrigene	8
3.3.2	Napoleon Bonaparte	8
3.3.3	Norge under Napoleonskrigene	9
4	Stormannsmøte - 16. februar	11
4.1	Mål fra læreplanen	11
4.2	Forslag til undervisning:	11
4.3	Bakgrunnsstoff:	12
5	Edsavleggelse og kirkevalg – 25. februar	14
5.1	Mål fra læreplanen	14
5.2	Forslag til undervisning:	14
5.3	Bakgrunnsstoff	15
5.3.1	Gregers Winther Wulfsberg	16
5.3.2	Moss kirke	17
6	Riksforsamlingen – 14. april til 17. mai	18
6.1	Mål fra læreplanen	18
6.2	Forslag til undervisning:	18
7	Christian Frederik flytter til Moss - 21. juli	20
7.1	Mål fra læreplanen	20
7.2	Forslag til undervisning:	20
8	Bakgrunnsstoff	21
8.1.1	Moss jernverk	21
9	Norge og Sverige i krig 27. juli	23
9.1	Forslag til undervisning:	23
9.2	Bakgrunnsstoff	23
10	Fredsforhandlinger i Moss 10. til 14. august	24
10.1	Mål fra læreplanen	24
10.2	Forslag til undervisning:	24
	Sluttord	25
11	Kilder	26

1 INNHOLD PÅ TRINNROM 1.-4.

1.1 Bok om 1814

Dette er digitale bildefortellinger som fungerer som nettstedets “lærebok” om året 1814. Den tar for seg de ulike hendelsene på tidslinjen. Det er derfor naturlig å starte med den i fellesskap. Elevene kan se disse på egenhånd, men vi foreslår at den digitale bildeboka brukes i fellesundervisning og på en elektronisk tavle. Vi har prøvd å få med hva som skjedde, hvorfor det skjedde og hvilke konsekvenser det fikk, men legger ikke skjul på at 1814 historien er komplisert, og at elevene vil møte mange vanskelige ord og begreper. Samtaler rundt de ulike hendelsene på tidslinjen vil derfor være nødvendig dersom elevene skal få fullt utbytte av dette undervisningsopplegget.

1.2 Tidslinjen

Tidslinjen er en oversikt over flere viktige hendelser i 1814. Tidslinjen viser hendelsene fra Kielfreden 14. januar til den endelige Grunnloven 4. november. Tidslinjen kan brukes i en samtale om hvordan det var å bo i Norge for 200 år siden (transport, kommunikasjon, våpen, klær, utstyr m.m.) Tidslinjen ligger på elevenes trinnrom og som “drag and drop” i menyboksen, aktiviteter.

- Kielfreden 14. januar
- Stormannsmøte 16. februar
- Edsavleggelse og kirkevalg 25. februar
- Riksforsamlinga på Eidsvoll 10. april
- Den norske grunnloven blir vedtatt og Christian Frederik blir valgt til konge 17. mai.
- Utsendinger fra stormaktene 1. juli
- Kong Christian Frederik flytter hovedkvarteret til Moss 21. juli
- Sverige angriper Norge 27. juli (eller kvelden 26.juli)
- Fredsforhandlinger i Moss 10-14. august
- Mossekonvensjonen 14. august
- Karl Johan ratifiserer avtalen i Fredrikstad 15. august
- Christian Frederik sier fra seg tronen 10. oktober
- Den nye grunnloven er ferdig. Karl den 13. blir konge og Norge er i union med Sverige 4. november.

1.3 Galleri

På galleriveggen henger det bilder av historiske personer fra 1814. Ved å trykke på bildet kommer det opp en biografi hentet fra Norsk biografisk leksikon.

1.4 Kråketips

Kråketips inneholder lenker/ekstra ressurser i form av andre nettsteder, dokumentarer, sangtekster, historiske plasser m.m.

1.5 Aktiviteter

Drag and drop:

Elevene skal dra riktig tekst til riktig bilde.

Quiz:

Her finner elevene spørsmål de skal kunne svare på etter at de har gjennomgått den digitale boka. Når alle spørsmålene er besvart kommer elevenes poengsum opp. Det er mulig å gå tilbake og se hva man eventuelt svarte feil på.

Ordfinner:

Elevene skal finne gjemte ord blant et mylder av bokstaver. Elevene får ledetråder på hvilke ord som skjuler seg.

Fargelegging:

Her kan elevene printe ut illustrasjoner som er brukt på nettsiden og fargelegge disse.

2 FORSIDEN

Forsidebildet er laget som en collage over et utvalg av hendelser og steder som var av betydning i 1814.

Linken til forsidebildet på lærersiden har ti ulike punkter man kan trykke på for å få opp “pop-up” bokser med kort informasjon.

Bildet illustrerer Napoleonskrigene som var bakgrunnen for Kielfreden og Danmarks avståelse av Norge, nordmennenes unionsopprør, valgene til Riksforsamlingen, hovedbygningen på Eidsvoll, krigen mellom Norge og Sverige, Moss jernverk hvor fredsforhandlingene pågikk og kråka som holder Grunnloven og unionsflagget som det endelige resultatet.

Bildet egner seg til bruk på en smarttavle som felles introduksjon og avsluttende refleksjon til temaet. For å lede en samtale om bildet bør læreren på forhånd ha en oversikt over de viktigste hendelsene i 1814.

Ord og begreper

Konvensjon

Forslag til klassesamtale

Introduksjon:

- Hva ser du på bildet?
- Hvem er personene på bildet? Har du hørt noe om disse personene fra før?

(Karl Johans gate, statuen av Karl Johan foran Slottet og statuen av Christian Frederik ved Konvensjongården i Moss)

- Kjenner du igjen noen steder?
- Hvilke flagg ser du?
- Hvorfor tror du mennene i det høyre hjørnet knytter nevene?
- Hva kan dette bildet fortelle oss om 1814?
- Hva kan du fra før om 1814?

3 Kielfreden

3.1 Mål fra læreplanen

Norsk:

Lytte etter, gjenfortelle, forklare og reflektere over innholdet i muntlige tekster.

Forstå noe svensk og dansk tale.

Bruke et egnet ordforråd til å samtale om faglige emner.

Grunnleggende ferdigheter:

Muntlige ferdigheter

Læringsmål:

Å vite at Kielfreden var en fredsavtale som ble undertegnet i Kiel 14. januar 1814, og som forpliktet kongen av Danmark til å avstå Norge til kongen av Sverige.

3.2 Forslag til undervisning:

Forarbeid

I 1814 hadde Norge vært en del av Danmark siden 1397. Men den 14. januar 1814 ble den danske kongen presset til å skrive under på en fredsavtale med Sverige. Denne fredsavtalen sa at kongen av Danmark skulle gi bort Norge til Kongen av Sverige. (Tilpass bakgrunnstoff om Napoleonskrigene)

Gjør elevene kjent med læringsmålet og la de deretter se den digitale bildefortellingen, Kielfreden.

Bildefortellingen forklarer hvorfor den danske kongen, Fredrik 6., måtte gi fra seg Norge til den svenske kongen, Karl 13.

Etterarbeid

Elevark: Gjenfortell

3.3 Bakgrunnsstoff:

3.3.1 Napoleonskrigene

Napoleonskrigene er ikke pensum på barnetrinnet, men en kort forklaring vil likevel være nødvendig dersom man skal forstå hendelsene i 1814. Revolusjonskrigene/Napoleonskrigene pågikk i perioden 1800-1815. Danmark-Norge kom med i krigen på Napoleons side i 1807. Napoleons hovedmotstander var England. For Norge ble dette svært uheldig da Norge og England var gode handelspartnere. En krig med England førte blant annet til stans i eksporten av trelast og innførsel av matforsyninger. Danmark-Norge prøvde lenge å være nøytrale, men den dansk-norske flåten var en av de største i Europa. For landene ville flåten være en klar styrke å få i besittelse, eller en trussel om den kom i fiendens hender. Engelskmennene prøvde å forhandle med Fredrik 6. som da var kronprins, om ikke Danmark-Norge skulle delta på deres side, men Fredrik 6. avsto forslaget. Da Napoleon i 1806/07 innførte den såkalte fastlandssperringen, med den hensikt å avskjære Storbritannia fra handelen med Europa, reagerte britene raskt med å rane den dansk-norske flåten. (Ståle Dyrvik, Norgeshistorie 1536-1814 s. 218)

En av Napoleons fremste generaler var Jean Baptiste. Men i 1810 ble han valgt til svensk tronfølger, og tok navnet Karl Johan. Karl Johan ble den virkelige statslederen i Sverige. Hans utenrikspolitiske mål var tydelige. Han skrinla Sveriges planer om å gjenerobre Finland, som lå under Sverige da Russland angrep Finland i 1808, og ønsket heller å bedre landets forhold til Russland. Men som erstatning for det tapte Finland, ønsket han russisk hjelp til å vinne Norge. Etter hans oppfatning hørte Sverige og Norge sammen ut fra en rent geopolitisk vurdering. I 1812 sluttet han forbund med Russland og 1813 med England og Preussen. Avtalen landene i mellom var klar. Karl Johan gikk inn i kampen mot Napoleon og fikk til gjengjeld stormaktenes løfte om Norge.

3.3.2 Napoleon Bonaparte

Napoleon ble født på Korsika i Frankrike i 1769 og døde på øya St. Helena i Sør-Atlanteren i 1821. Han var en fransk militær og politisk leder.

Han startet en rekke kriger i Europa, og utropte seg selv til keiser i 1804. Han er ansett som en av de største militære lederne gjennom tidene fordi han seiret over tallmessige overlegne

motstandere. Hans militære kampanjer er studert ved militærakademier over det meste av verden. Napoleons regime varte til han ble tvunget til å gå av 16. april 1814, etter å ha lidd nederlag i Napoleonskrigene.

3.3.3 Norge under Napoleonskrigene

Norge tjente gode penger på eksport av trelast, men da britene innledet en blokad i Kattegat/Skagerrak i 1808 stoppet trelasthandelen opp og innførselen av korn ble vanskelig. Det førte til akutt matmangel og hungersnød i landet.

I bygdene på Østlandet begynte de å skave bark av trærne for å spe ut melet. I tillegg samlet man inn islandsk mose som også ble blandet med mel. All slik mose forsvant snart i store områder. Folk spiste også eikenøtter, bær, blader, ja til og med husdyrfôr.

Østlandet ble hardest rammet fordi trelast- og jernindustrien holdt til her. Når blokad stanset all eksport, bedriftene stanset og arbeiderne sto uten inntekt, sto de snart også uten mat, i motsetning til kystbefolkningen som kunne berge seg med fisk.

1809 fikk vi en lisensavtale med England. Norske skuter kunne få slippe gjennom den engelske blokaden og seile til England med trelast og få korn tilbake. I 1812 ble det slutt på lisensfarten. Sildefisket dette året var magert og kontinuerlig regn i juli–august førte til at korn- og potetavlingene ble ødelagt. Tidlig på høsten 1812 kom kulden og mer regn slik at resten av kornet inkludert havren gikk tapt. Avlingssvikten gjaldt over hele landet. Mange steder lå snøen over staurene med umodent grønt korn. Som vinteren 1808–1809 gikk folk igjen mann av huse for å skave av barken av trær i store skogområder(Cato Guhnfeldt, Publisert: 18.4 2011, Aftenposten)

Dette førte til stor kapervirksomhet. Tusenvis av desperate sørlendinger utrustet små båter med kanoner og dro ut for å kapre sivile handelsskip med kongens tillatelse. En dokumentar om dette finnes i menyboksen, kråketips.

De vanskelige forholdene preget også befolkningen i Moss. I 1801 bodde det 1408 mennesker i Moss, men i 1815 var innbyggertallet sunket til 1247 (Per Edfeldt; Kortfattet lokalhistorie for Moss til bruk i skolen,).

Det ble vanskelig for Danmark-Norge å holde kontakten da England stengte skipstrafikken mellom de to landene. Den danske arveprinsen, Christian Frederik, kom derfor til Norge som norsk stattholder i 1813. Christian Frederik var fetteren til Fredrik den 6.

NB! Diktet om Terje Vigen gir en god beskrivelse av forholdene i Norge under Napoleonskrigene. Diktet ligger som en digitalbildefortelling på nettsiden i menyboksen markert “kråketips”.

4 Stormannsmøte - 16. februar

4.1 Mål fra læreplanen

Utforskeren:

Formulere spørsmål om samfunnsfaglige temaer, reflektere og delta i fagsamtaler.

Skrive enkle tekster om samfunnsfaglige temaer og bruke grunnleggende faguttrykk.

Norsk:

Samhandle med andre gjennom lek, dramatisering, samtale og diskusjon.

Bruke tastatur i egen skriving.

Grunnleggende ferdigheter:

Muntlige ferdigheter

Digitale ferdigheter

Skriftlige ferdigheter.

Læringsmål:

Å kunne skrive en enkel dialog fra stormannsmøtet.

4.2 Forslag til undervisning:

Forarbeid

I forkant av bildefortellingen, stormannsmøtet, bør læreren introdusere Christian Frederik som en dansk tronarving som kom til Norge 21. mai i 1813 for å være norsk stattholder.

Bildefortelling

Bildefortellingen viser Christian Frederik i møte med noen utvalgte menn. I møtet legger han fram resultatet av Kielfreden og oppfordrer nordmennene til å gjøre opprør mot den. I tillegg utnevner han seg selv til Norges konge fordi han mener han har rett til å bestige tronen i kraft av sin arverett. Nordmennene med Johan Sverderup i spissen oppfordrer Christian Frederik til å la nordmennene selv få velge sin egen konge. De blir enige om å kalle inn til en Riksforsamling som skal utarbeide Norges Grunnlov.

Etterarbeid

Elevark: Lag et kort rollespill

4.3 Bakgrunnsstoff:

Da Christian Frederik kom til Norge, visste han dette om Norges stilling (Ståle Dyrvik, Norges historie 1536-1814, s. 231)

- Sverige gjorde krav på Norge som vederlag for å være med i kampen mot Napoleon.
- De allierte hadde forpliktet seg skriftlig til å støtte Sveriges krav.
- Han visste at det særlig på Østlandet fantes handelsborgere som var misfornøyde med den danske utenrikspolitikken og ønsket vennskap med Storbritannia.
- Han kjente til at det fantes en gruppe menn med en dyktig leder i Herman Wedel-Jarlsberg som kunne tenke seg en personalunion med Sverige.
- Han var klar over at det i 1812 hadde vært et nytt uår over det meste av Norge.

Hovedoppgavene hans var å binde Danmark-Norge sammen i en tid landene var isolert fra hverandre. I tillegg skulle han arbeide for å skaffe Norge korntilførsel, hjelpe kongen med en utenrikspolitisk tilnærming til Storbritannia og forsvare Norge mot angrep.

Christian Frederik ble en sentral person i Norge etter Kielfreden. Han ville prøve å samle nordmennene mot Kieltraktaten, og innkalte derfor noen av sine rådgivere til et møte på Eidsvoll 16. februar.

Stattholder: (Stedfortreder) Person som på fyrstens vegne står i spissen for et lands eller en provins' styre. 1572 ble det opprettet et stattholderembete i Norge; bestod (med avbrudd) til 1771. Ifølge instruks av 1574 skulle stattholderen kontrollere forvaltningen og være kontaktleddet mellom allmuen og øvrighetspersoner (embetsmenn) i Norge og sentralstyret i København. Ved krigsutbruddet 1807 ble stattholderstillingen på ny besatt. 1814–56 stod stattholderen på den norsk-svenske konges vegne i spissen for den norske regjering og var samtidig øverstkommanderende for den norske hær. Embetet ble formelt opphevet 1873.(Utdrag fra Store Norske leksikon, Nettside besøkt 3.11.2013)

5 Edsavleggelse og kirkevalg – 25. februar

5.1 Mål fra læreplanen

Historie:

Kjenne igjen historiske spor i eget lokalmiljø og undersøke lokale samlinger og minnesmerker.

Norsk:

Bruke bibliotek og Internett til å finne stoff til egen skriving.

RLE:

Beskrive lokale kirker.

Kjenne til kristen salmetradisjon

Kunst og håndverk/arkitektur

Grunnleggende ferdigheter:

Skriftlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Læringsmål:

Å kunne tegne og forklare hvordan Moss kirke så ut i 1814.

5.2 Forslag til undervisning:

Forarbeid

Lærer gjør elevene kjent med valgene til Riksforsamlingen og forteller hvor valgene ble holdt i Moss. (Tilpass bakgrunnsstoffet).

Vise bildefortellingen.

► Edsavleggelse og kirkevalg i Moss.

Etterarbeid

Elevark; Tegne/skriveoppgave:

5.3 Bakgrunnsstoff

På Østlandet foregikk valget til Riksforsamlingen den 25. februar. Det var første gang man gjennomførte demokratiske valg, så man måtte først utarbeide valgeregler. Valgreglene ble ikke særlig detaljerte fordi det var nødvendig å handle mens Karl Johan og hans tropper fremdeles var et godt stykke unna Norge.

Etter instruks fra Christian Fredrik skulle valgene arrangeres i forbindelse med en gudstjeneste. Først skulle det avlegges ed på Norges selvstendighet, deretter skulle man velge valgmenn. For å bli valgt til valgmenn eller stemme på en representant til Rikssamlingen måtte man være bonde, brukseier, embetsmann eller borger over 25 år og hankjønn.

De militære i hæren og flåten fikk i oppgave å velge sine egne representanter. Her skulle valget foregå på samme måte som i det sivile samfunnet, men valgmennene fra hver enhet måtte være en offiser og en underoffiser eller menig.

På nettsiden til arkivverket (Arkivverket.no) kan man finne adressene og fullmaktene representantene hadde med seg til Riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814.

Gregers Winther Wulfsberg vant valget i Moss. I bildefortellingen har vi valgt å fokusere på ham.

Folk fra landsognet og bøndene fra Rygge valgte major Valentin Sibbern fra Værne Kloster som sin representant. Men han ble også valgt som representant for jegerkorpset. Det var ikke

lov å komme til Eidsvoll med “dobbel stemme”, så han representerte jegerkorpset når han talte og stemte.

5.3.1 Gregers Winther Wulfsberg

Gregers Winther Wulfsberg representerte Moss i Riksforsamlingen på Eidsvoll 1814, men gjorde seg mest bemerket ved sitt nedstemte forslag om at statsrådets medlemmer burde velges av Stortinget.

Wulfsberg vokste opp i Tønsberg. Han studerte jus ved universitetet i København og tok juridisk embetseksamen 1804. Fra 1811 var han byfogd i Moss, fra 1822 også sorenskriver i Moss sorenskriveri. Høsten 1830 ble han utnevnt til justitiarius i Kristiansand stiftsoverrett, men ble på nyåret 1831 konstituert og mars s.å. utnevnt til amtmann i Smålenene (Østfold), et embete han hadde til sin død.

Ved valget av representanter til Riksforsamlingen på Eidsvoll 1814 ble Wulfsberg valgt til å representere Moss med et overveldende flertall blant de ca. 100 stemmeberettigede i byen. Av hans dagbok fra Eidsvoll fremgår det at han var særlig opptatt av at en konstitusjon for kongeriket Norge måtte forankres i maktfordelingsprinsippet. Men ut over dette grunnsynet hadde han ingen fastlåste holdninger; han lyttet med åpent sinn til de andres meninger og lot seg ikke binde til noen av de to hovedgrupperinger – “selvstendighetspartiet” og “unionspartiet” – når det gjaldt hvordan det fremtidige forholdet mellom Norge og Sverige skulle ordnes. I dagboken raljerer han litt over de to partienes ekstreme meninger og skråsikkerhet. Wulfsberg er av andre i Riksforsamlingen blitt karakterisert som en godviljens mann.

Wulfsberg mente det ville være uheldig om kongen, gjennom sitt valg av statsråder, skulle kunne styre landet helt vilkårlig etter eget hode. Derfor foreslo han at Stortinget skulle utpeke statsrådets medlemmer, subsidiært at det skulle foreslå to eller tre kandidater til hver

statsrådspost før kongen utnevnte én av dem. Forslaget vant imidlertid ikke gehør. Flere av de ledende menn på Eidsvoll talte imot det; de mente at kongen alene måtte ha rett til å velge sitt statsråd i kraft av sin utøvende myndighet. Hvis folkets representanter skulle velge statsrådene, kunne dette medføre at andre forhold enn “sann kunnskap” innvirket på utvelgelsen, mente de. Wulfsbergs forslag falt med 105 mot én stemme. Et annet forslag fra ham ble imidlertid vedtatt: “Fader og Søn eller tvende Brødre maa ei paa samme tid have Sæde i Statsraadet”. Dette gjelder fremdeles, i en noe endret ordlyd.

I sine innlegg i debattene på Eidsvoll var Wulfsberg lavmælt og reflekterende, og han hørte til de moderate i spørsmålet om kongemakten. Han var en stund i tvil om det ville være riktig straks å velge en norsk konge, eller om dette burde utstå inntil Norge hadde oppnådd internasjonal anerkjennelse som egen statsdannelse. Han så ikke bort fra at et velordnet “samboerskap” med Sverige kunne være en brukbar løsning – i det minste i en overgangstid. Men tvilen endte med at han 17. mai stemte sammen med de øvrige 111 i forsamlingen ved valget av Christian Frederik til Norges konge.

Wulfsberg var stortingsrepresentant fra Moss 1824, 1827 og 1828 og var formann i redaksjonskomiteen 1824 og 1828. Han engasjerte seg bl.a. i flere saker som gjaldt lovregler for assuranceselskaper. 1826 ble han utnevnt til ridder av den svenske Nordstjärneorden.

Gregers Winther Wulfsberg døde 1846. 1903 ble det reist en bautastein på hans grav på Moss kirkegård.

(Utdrag fra Norsk biografisk leksikon)

5.3.2 Moss kirke

Kirken hvor valget foregikk i ble bygget i 1779. Den var hvitmalt med blå taksten. Tårnet var 75 alen fra bakken. I det nedre galleriet var det innelukkede losjer med røde gardiner til å trekke for. Disse ble leid ut til byens familier som fikk sine egne nøkler. Det var to hjørnelosjer. Den ene var reservert for kongen og den andre for byfogden. Kanskje brukte Christian Frederik den da han bodde i Moss? Det er i allefall sikkert at Gregers W. Wulfsberg brukte den andre, for han var byfogd i Moss fra 1811 Gregers fikk en datter 7. april 1814. Hun ble døpt i Moss kirke 26. april og fikk navnet Emilia Mathilde. . Kirken stod på samme tomt som dagens kirke. Kirken brant ned i 1858.

6 Riksforsamlingen – 14. april til 17. mai

6.1 Mål fra læreplanen

Historie:

Samtale om hvorfor og hvordan man feirer 17. mai og 6. februar, og fortelle om nasjonaldagene i noen andre land.

Samfunnsfag/utforskeren:

Formulere spørsmål om samfunnsfaglige temaer, reflektere og delta i fagsamtaler.

Skrive enkle tekster om samfunnsfaglige temaer og bruke grunnleggende faguttrykk.

Samfunnskunnskap:

Utforske og praktisere regler for samspill med andre.

Musikk:

Eksperimentere med sang, talekor og instrumenter i enkle samspill.

Framføre sang, spill, dans i samhandling med andre.

Gjenkjenne lyden av mange sentrale blåse- og slagverkinstrumenter.

Norsk:

Skrive enkle fortellende, beskrivende og argumenterende tekster

6.2 Forslag til undervisning:

Forarbeid:

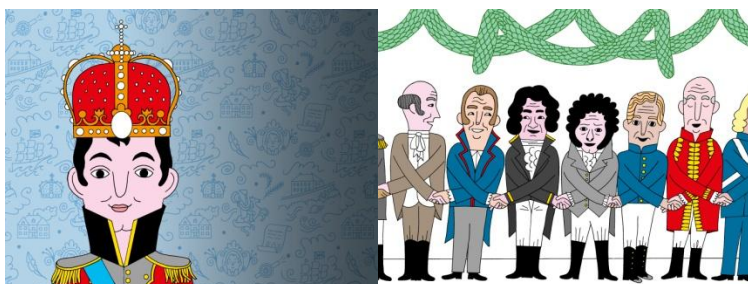
Her finnes det mye lærestoff i form av lærebøker og lokale tradisjoner. De digitale bildefortellingene kan komme som et supplement til dette. Fortellingene har en lokal vri da de fokuserer noe på Gregers Winther Wulfsberg.

Lærer kan fortelle at det var 112 menn som møttes på Eidsvoll. Kvinner hadde ikke stemmerett og deltok derfor ikke i Grunnlovsarbeidet. Mennene hadde en vanskelig oppgave foran seg fordi de skulle lage helt nye lover og regler. (Elevene kjenner kanskje til hvor vanskelig det kan være å lage/følge klasseregler.)

Bildefortelling: Riksforsamlingen.

Bildefortelling: Grunnloven-17. mai.

Etterarbeid:

Lære sangen “Det går et festtog gjennom landet”.(Finnes i menyboksen, kråketips.)

Fargelegge (menyboksen, aktiviteter)

7 Christian Frederik flytter til Moss - 21. juli

7.1 Mål fra læreplanen

Utforskeren:

Kjenne igjen historiske spor i eget lokalmiljø og undersøke lokale samlinger og minnesmerker.

Formulere spørsmål om samfunnsfaglige temaer, reflektere og delta i fagsamtaler.

Skrive enkle tekster om samfunnsfaglige temaer og bruke grunnleggende faguttrykk.

Norsk:

Lytte etter, gjensfortelle, forklare og reflektere over innholdet i muntlige tekster.

Skrive enkle fortellende, beskrivende og argumenterende tekster

Strukturere tekster med overskrift, innledning, hoveddel og avslutning

Variere ordvalg og setningsbygning i egen skriving

Lage tekster som kombinerer ord, lyd og bilde, med og uten digitale verktøy

Lese, reflektere over og samtale om egne og andres tekster

7.2 Forslag til undervisning:

Forarbeid

Forklare at Christian Frederik flyttet til Moss fordi han ville bo nærmere Sverige. Karl Johan og den svenske kongen var rasende på Christian Frederik og nordmennene fordi de ikke ville tilhøre Sverige. De truet Norge med krig.

Christian Frederik var venn med Anker familien som eide Moss jernverk. Anker familien eide også Eidsvold jernverk.

Se bildefortelling

▶ Christian Frederik kommer til Moss 21. juli.

Etterarbeid:

Elevark: Moss jernverk/dagbok

8 Bakgrunnsstoff

8.1.1 Moss jernverk

Moss Jernverk, opprinnelig Moss Jærnværk, var en industribedrift i Moss. Den ble grunnlagt av Ernst Ulrik Dose fra Danmark i 1704, og var i drift til omkring 1870. Verket ble grunnlagt på et tidspunkt hvor myndighetene i København ønsket å konkurrere mot Sverige innen jernproduksjon. Norge hadde rikelig med råvarer – jernmalm og tømmer til smelteovnene – og gjennom privilegier og jernmonopol oppmuntret man til å opprette jernverk i landet.

Verket begynte med produksjon av ovner. Flere eksemplarer er bevart, blant annet en som er stilt ut på Moss by- og industrimuseum. Etter en tid ble det også hovedleverandør av kanoner og kuler til den dansk-norske flåten. Man produserte også spiker, tønnebånd, gryter og redskaper. Noe av jernet ble hentet ut lokalt ved gruver på Kambo og i Vestby, men det meste kom fra områdene rundt Arendal, Skien og Egersund. Kull fikk man særlig fra skogen rundt Moss og i Son. Mange bønder i området hadde leveringsplikt til Verket.

I 1784 kjøpte Bernt Anker Moss Jernverk. Hans eierskap ble tydeliggjort på noen av produktene. Alle spikerhoder ble prydet med initialen A etter at han tok over. Produksjonen lå nede da han tok over, men gjennom en innsprøyting av penger og ny ekspertise fikk han Verket i gang igjen. Kanonene som ble produsert i Moss på dette tidspunktet var av dårlig kvalitet, og kunne være farligere for mannskapet enn for fienden fordi de sprakk når de ble

avfyrt. I Commercecollegiets beretninger fra 1779 og 1780 er det nevnt at Jernverket klagde på manglende betaling, og til dette er det anført at 94 % av kanonene sprakk. Anker dro til Sverige og Skottland på studietur, og tok med seg fagfolk tilbake. Etter dette ble kanonene fra Moss kjent for høy kvalitet, og man fikk den svært gunstige avtalen med flåten. (Direkte utdrag fra nettsiden : http://lokalhistoriewiki.no/index.php/Moss_Jernverk. Besøkt nov. 2013)

9 Norge og Sverige i krig 27. juli

9.1 Forslag til undervisning:

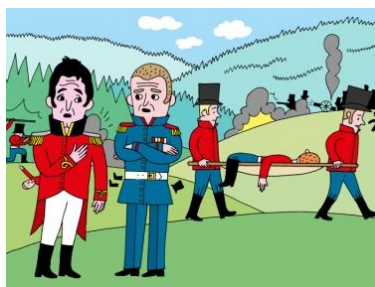
Norsk:

Følge opp innspill fra andre i faglige samtaler og stille oppklarende og utdypende spørsmål

Forslag til undervisning:

Klassesamtale:

Lærer leder en samtale om bildene. Fokuser spesielt på forskjellene mellom de norske og svenske soldatene (antall, uniformer, våpen osv.), Sammenlign Christian Frederik og Karl Johan.

9.2 Bakgrunnsstoff

Norge hadde ca. 30 000 soldater å forsvare seg med. Sverige hadde ca. 45 000 soldater. De norske soldatene hadde dårlig med våpen, klær og mat. De svenske soldatene var elite soldater med trening fra krigene på kontinentet. Christian. Karl Johan var en dyktig og erfaren soldat. Christian Frederik var uerfaren og hadde ingen militær bakgrunn.

10 Fredsforhandlinger i Moss 10. til 14. august

10.1 Mål fra læreplanen

Kunst og håndverk/arkitektur:

Tegne hus og rom sett rett ovenfra, rett forfra og rett fra siden.

Bruke originalkunst i skolens nærmiljø som utg.pkt for egne bilder og skulpturer.

Lage enkle utstillinger av egne arbeider.

10.2 Forslag til undervisning

Forarbeid

Klassen kan samtale om bildene fra fredsforhandlingene i Moss. Lærer forklarer på en enkel måte at fredsforhandlingene foregikk i hovedbygningen til Moss.jernverk Fredssamtalene ble avsluttet 14. august. Fredsavtalen går under navnet Mossekonvensjonen. Det er derfor vi kaller den gamle hovedbygningen til Moss jernverk for Konvensjonsgården.

Mossekonvensjonen reddet det viktigste i 17. mai Grunnloven. Derfor kan vi si at Grunnloven ble skrevet på Eidsvoll og reddet i Moss.

Christian Frederik og statsrådet i hovedbygningen til Moss jernverk. Christian Frederik er sliten og nedbrutt.

Etterarbeid

Forslag: Fredsforhandlingene blir for kompliserte å utdype, men konvensjonsgården hvor fredsforhandlingene foregikk bør få et større fokus. Elevene kan lage malerier av konvensjonsgården med utgangspunkt i kompetansemålene fra læreplanen i kunst og håndverk. Nå er de også klare for de ulike aktivitetene på nettstedet.

Sluttord

Christian Frederik er blitt til dels sterkt kritisert, ikke minst i sin samtid, som en svak og ettergivende mann.

Det er gjerne to grunnoppfatninger om Christian Frederiks rolle i 1814 som har preget norsk historieskriving. To historikere med forskjellig syn er blant annet Ernst Sars og Halvdan Koht. De hadde begge et positivt syn på Christian Frederiks rolle våren 1814, men fra Riksforsamlingen stopper deres felles oppfatning..

Sars mener at Christian Frederik ikke burde ha tatt i mot kongevalget. Han burde ha innsett at han manglet forutsetninger til å hevde norsk standpunkt mot stormaktene og til å føre norsk forsvarskrig mot Sverige.

Koht mener derimot at han oppga sitt eget begjær etter å bli Norges konge og sikret Norge egen Grunnlov ved å gå i fredsforhandlinger med Sverige. Christian Frederik håpet til det siste på stormaktenes støtte, men da den ikke kom, hadde han ikke annet valg enn å trekke seg ut av en krig Norge aldri kunne vinne alene.

I dag deler mange Kohts syn. Christian Frederik forstod at Norges eneste mulighet til å bestå som selvstendig stat ville være at en eller flere av stormaktene ville gå fra løftet de hadde gitt Karl Johan; særlig håpet Christian Frederik på Englands støtte. Da det ble klart at han ikke ville få en slik støtte, innså han at Norges videre skjebne som selvstendig stat var avhengig av hvordan Karl Johan stilte seg. Dette forhold kan være med på å forklare hans lunkne ledelse av krigsoperasjonene mot Sverige sommeren 1814.

11 Kilder

1814. Norsk dagbok hundre aar efterpaa; Halvdan Koht, Kristiania 1914

Åsmund Svendsen, Veien mot Mossekonvensjonen skriftserie nr. 7, Østfoldmuseene 2012

Åsmund Svendsen, Konventionsgaarden på Moss verk.Faser i hovedbygningens historie skriftserie nr. 8, Østfoldmuseene 2012

Christian Frederiks dagbok fra 1814; Gyldendal Norsk Forlag 1954

Ståle Dyrvik; Norsk historie 1536-1814 s. 231, Det Norske Samlaget 2011

Per Edfeldt; De historiske hendelsene i Moss i 1814. Krig.-Forhandlinger –Konvensjon. Moss Kommune 2004

Per Edfeldt; Kortfattet lokalhistorie for Moss til bruk i skolen; Moss Grunnskole, Den Pedagogiske Veiledningstjenesten, 1978

Sverre Steen; 1814, J.W. Cappelens Forlag a.s 1989

Norges Historie, Bind 9. Kampen om Norge 1784-1814, Knut Mykland, Cappelens Forlag Oslo 1978.

Aschehougs Norgeshistorie, Bind 7 Mellom brødre 1780-1830, Ståle Dyrvik og Ole Feldebæk Oslo 1996.

Nils Johan Ringdal; Moss bys historie 1700-1880, Moss kommune 1989

eidsvoll1814.no